

چارچوب‌های کلی تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی در ۱۰ دوره مجلس

زهره حیدری* و عباس کشاورز شکرى**

نوع مقاله: پژوهشی	تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۱	تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۷/۳۰	شماره صفحه: ۳۶۴-۳۳۳
-------------------	--------------------------	------------------------	---------------------

مقوله تصمیم‌گیری، همواره مورد علاقه پژوهشگران بوده است؛ چرا که تصمیم‌گیری آیینیه تمام‌نمای توانایی‌ها و قابلیت‌های یک مدیر است. هدف پژوهش حاضر مطالعه چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی در ۱۰ دوره مجلس است. نمونه آماری این پژوهش را بیست نفر از زنان نماینده ۱۰ دوره مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌دهند. روش شناسی مبتنی بر تکنیک تحلیل محتوای کمی و کیفی و تکنیک مصاحبه نیمه‌ساخت یافته در جمع‌آوری داده‌ها و متون مصاحبه‌هاست. تحلیل داده‌ها در محیط اکسل و با استفاده از نرم‌افزار ویزیو به شکل مدل و نمودارهای مختلف انجام شده است. یافته‌ها بیانگر آن است که چارچوب تصمیم‌گیری زنان نماینده بیشتر بر اساس پیشنهاد حزب و همچنین در چارچوب فرعی برنامه ریزی شده، مشورتی، در شرایط ریسک، با مبنای عقلایی و فرهنگی است. اکثر نخبگان چارچوب الگویی خاصی قبل از نمایندگی ندارند. مهم‌ترین چارچوب تشویقی زنان نماینده با اثرپذیری از همسر است. چارچوب انگیزشی و هدف زنان نماینده بیشتر بر مبنای ارزشی تکلیف و عمل در حدود شرع و در برابر همراهان و دشمنان است. نقش خانواده (پدر، برادر و همسر) به عنوان مهم‌ترین چارچوب نهادی مؤثر بر ورود زنان به حوزه سیاسی است. عوامل روانی مهم‌ترین چارچوب علی سختی تصمیم برای نمایندگی است. در کل بر اساس مؤلفه‌های چارچوب‌بندی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر چارچوب تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی برجسته‌سازی قدرتمردان از طریق رسانه‌ها، پیش‌زمینه‌سازی عوامل ساختاری و فرهنگی، ترجیحات، علایق و تجربیات فردی و روانی است. پژوهشگر در مجموع ۸ مقوله اصلی، ۴۲ مقوله فرعی اول، ۸۳ مقوله فرعی دوم و ۴۳۹ عبارت معنایی را شناسایی و به صورت نمودار ترسیم و تحلیل کرده است.

کلیدواژه‌ها: مجلس شورای اسلامی؛ زنان؛ نخبگان سیاسی؛ چارچوب تصمیم‌گیری

* دانش‌آموخته دکتری رشته مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد؛

Email: Z.heydari66@yahoo.com

** دانشیار علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد (نویسنده مسئول)؛

Email: keshavarz@shahed.ac.ir

مقدمه^۱

از دیرباز مفهوم واژه نخبگان توسط اندیشمندان و فلاسفه بسیاری مورد توجه قرار گرفته است. همین امر به پیدایش سلسله نظریاتی با عنوان نخبه‌گرایی^۲ منجر شده است (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۷-۱۸). نخبگان اشخاص و گروه‌هایی هستند که به دلیل قدرتی که به دست می‌آورند و تأثیری که بر جای می‌گذارند، یا به دلیل تصمیمات، ایده‌ها، احساسات و یا هیجاناتی که به وجود می‌آورند در کنش تاریخی جامعه مؤثر واقع می‌شوند^۳ (شفیعی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۹). تصمیم‌گیری جوهره مدیریت و آیین تمام‌نمای توانایی‌ها و قابلیت‌های یک مدیر است. ریشه‌یابی دلایل موفقیت و عدم موفقیت سازمان‌ها به تصمیمات اتخاذ شده مدیران آن سازمان‌ها منتهی می‌شود. به این دلیل است که نیومن^۴ کیفیت مدیریت را تابع کیفیت تصمیم‌گیری می‌داند (تسلیمی، صفری و سیددانش، ۱۳۸۳: ۳). این مقاله در پی پاسخ به این سؤال اصلی است که چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی مجلس شورای اسلامی چیست؟ همچنین پاسخ به پنج سؤال فرعی پژوهش که عبارت از چارچوب‌های مبنایی تصمیم‌گیری نخبگان زن برای نمایندگی شدن بر چه اساسی بوده است؟ چارچوب انگیزشی و هدف از کاندید شدن برای نمایندگی چه بوده است؟ چارچوب‌های زمینه‌ای و نهادی مؤثر بر تصمیم‌گیری آنها برای ورود به عرصه‌های فعالیت سیاسی چه بوده است؟ چارچوب‌های الگویی و تشویقی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی چه کسانی بودند؟ چارچوب‌های علی سختی تصمیم‌گیری برای نمایندگی شدن چه عواملی بوده است؟ برای پاسخ به سؤالات فوق بیست نفر از زنان نماینده دوره‌های اول تا دهم به صورت تصادفی انتخاب شدند و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی (Hsieh and Shannon, 2005) به شیوه تحلیل چارچوب، مورد مصاحبه نیمه‌ساختمند قرار گرفتند. در مرحله بعد خلاصه‌سازی متن مصاحبه به صورت مفاهیم و

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکترای تخصصی رشته مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی دانشگاه شاهد است.

2. Elitism
3. Renzulli
4. Newman

مقولات و کدگذاری سؤالات حاصل از مصاحبه انجام گرفت و سپس به تفسیر و تحلیل متون پرداخته شد. داده‌های حاصل از مصاحبه در محیط اکسل انجام شده و به صورت نمودارهای تحلیلی مختلف نشان داده شده است. از آنجاکه در رویکرد تفسیری تأکید بر جمع‌آوری اطلاعات غیرکمی است، هر روشی که استفاده می‌شود باید سعی در فهم پدیده‌های اجتماعی از منظر خود کنشگران اجتماعی داشته باشد (نیک‌پیما، ۱۳۹۲: ۷-۱). با توجه به موضوع پژوهش حاضر؛ مسئله پژوهش چرایی علت نقش ضعیف زنان در عرصه‌های تصمیم‌گیری سیاسی و مدیریتی است. اهمیت این پژوهش به دلیل نوآوری آن در بحث موضوع، سؤالات، مبانی نظری تحلیل چارچوب و یافته‌هاست که کاری بسیار جدید و مورد نیاز در برنامه سیاستگذاری کلان و مطالعات تطبیقی آینده است و تاکنون هیچ مطالعه‌ای با این موضوع انجام نشده است.

۱. مفاهیم و مبانی نظری

۱-۱. تعریف مفاهیم

مجلس شورای اسلامی؛ مجلس شورای اسلامی رکن اصلی نهاد قانونگذاری در ایران است که در هفتم خردادماه ۱۳۵۹ بنیانگذاری شده است. براساس اصل (۶۲) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به‌طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌شود. دوره نمایندگی در مجلس چهار سال است که انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود، به طوری که کشور در هیچ زمان بدون مجلس نباشد. تعداد نمایندگان مجلس ۲۷۰ نفر است و از تاریخ همه‌پرسی سال ۱۳۶۸ پس از هر ۱۰ سال با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می‌تواند اضافه شود (حبیب‌نژاد، ۱۳۸۶: ۱۱۱-۳۳).

نخبگان سیاسی: به اشخاصی اطلاق می‌شود که پدیده‌های سیاسی را در دو سطح داخلی و بین‌المللی بررسی کنند و با نگاه آینده‌نگرانه، حوادث سیاسی را پیش‌بینی و در بالاترین سطح مورد نظر، راهکاری برای مدیریت هوشمندانه وقایع به‌منظور ارتقای زندگی بشری ارائه دهند (انصاری، ۱۳۸۶: ۷۱؛ شفیعی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۹). نخبگان

سیاسی به معنای بزرگان، صاحبان فکر و شخصیتی است که توانایی وسیع فکری و سازمان‌دهی دارد (ترابی، ۱۳۹۲: ۴۴).

چارچوب: مفهومی بین‌رشته‌ای است که در واقع به ارزیابی و پیش‌بینی رفتار افراد می‌پردازد (Scheufele and Tewksbury, 2007: 11).

۱-۲. مبانی نظری تحلیل چارچوب و تصمیم‌گیری

۱-۲-۱. چارچوب‌بندی

ریشه نظریه چارچوب‌بندی^۱ چنان‌که پن و کوزیکی (۱۹۹۳) نیز به آن اشاره می‌کنند به روان‌شناسی و جامعه‌شناسی برمی‌گردد (Scheufele and Tewksbury, 2007: 11). این نظریه همچون یک مکتب و رهیافت پژوهشی در علوم سیاسی و اقتصاد مطرح شده و نظریه‌های تصمیم‌گیری، بازی‌ها و عمل جمعی متأثر از آن است. کم‌کم این دیدگاه که مشارکت اجتماعی و سیاسی کنشگران نیز متأثر از ترجیحات آنهاست توسعه یافت (غفاری ساروی و سیدامامی، ۱۳۹۶: ۲۹). در رویکرد سیاسی و اجتماعی ترجیحات و علایق کنشگران مورد نظر است. همچنین تعامل فرد با محیط و ساختارهای کلان اجتماعی است که به تصمیمات او به مثابه کنشگر در مقام انتخاب شکل می‌دهد (همان: ۳۰).

دیوید اسنو پژوهشگر حوزه جامعه‌شناسی سیاسی مفهوم چارچوب‌بندی را مطرح می‌کند (Snow, 2004). در واقع چارچوب‌بندی آن رشته از مقولاتی است که به درک کنشگران میدان رقابت مشارکت اجتماعی و سیاسی کمک می‌کند (غفاری ساروی و سیدامامی، ۱۳۹۶: ۵۵). براساس نظریه اروینگ گافمن انسان‌ها براساس یک سری از طرح‌های تفسیری، به تجربه‌های زندگی خود معنا می‌دهند. این چارچوب‌های شناختی بنیادین بر فهم ما از واقعیات پیرامون و تصمیماتی که می‌گیریم، مؤثر هستند (Goffman, 1974: 21-22). از سویی ساختارهای درونی ذهن ما که حاصل تجربه زیستی، تطورات ذهنی و شخصیتی ما هستند، چارچوب‌هایی می‌سازند (Ritzer, 1988: 508).

چارچوب‌ها را می‌توان طرح‌واره‌های شناختی دانست که بر نحوه ادراک و فهم ما از واقعیت تأثیر می‌گذارند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱: ۸۱). انتمن چارچوب‌بندی را «انتخاب برخی جنبه‌های واقعیت درک شده و برجسته‌تر کردن آنها در یک متن ارتباطی می‌داند، به‌گونه‌ای که به تعریف خاصی از مسئله، تفسیر علی، ارزیابی اخلاقی و یا راه‌حل پیشنهادی برای آن موضوع منجر شود» (Entman, 1993).

۱-۲-۲. چارچوب‌های مختلف تصمیم‌گیری

۱-۲-۲-۱. شیوه‌های تصمیم‌گیری

هر شخصی برای مدیریت زندگی ملزم به تصمیم‌گیری است؛ تصمیمات تعیین‌کننده نوع عملکردی است که افراد در مشاغل و جایگاه خود دارند (روشن‌قیاس، ۱۳۸۸: ۱۲). تصمیم خوب گرفتن باید بر مبنای تعریف و تعیین مشکل باشد، اگر ما دقیقاً ندانیم که چه چیزی را می‌خواهیم حل کنیم، بی‌شک نمی‌توانیم به راه‌حل منطقی و عقلانی برسیم (رحیمی، ۱۳۹۲: ۵۴). با توجه به موضوع پژوهش که بررسی چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای نماینده شدن است؛ انواع شیوه‌های تصمیم‌گیری از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف شرح و سپس براساس آنها به صورت ترکیبی (کلی) نحوه تصمیم‌گیری زنان برای ورود به حوزه سیاسی نمایندگی تحلیل شده است.

الف) طبقه‌بندی از دیدگاه هربرت سایمون

تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی شده: تصمیم‌هایی هستند که بر حسب عادت، قوانین یا رویه‌های موجود اخذ می‌شوند. تحلیل دقیق و مشخص کردن عوامل تشکیل‌دهنده مسئله به اتخاذ تصمیم‌های برنامه‌ریزی شده کمک می‌کند؛ هرچند آزادی عمل مدیران را محدود می‌کند. تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی نشده: منظور تصمیم‌هایی است که در مورد مسائل غیرمعمول و منحصربه‌فرد اتخاذ می‌شوند؛ اگر یک مسئله به اندازه‌ای تکرار نشود که بتوان برای حل آن خط‌مشی ویژه‌ای تعیین کرد، باید با اتخاذ تصمیم برنامه‌ریزی نشده برای حل آن اقدام کرد (Simon, 1957).

ب) طبقه‌بندی از دیدگاه مکی و کوهن

تصمیم‌گیری در شرایط اطمینان: در این شرایط مدیر، اطلاعات کاملی درباره چیزی که در آن موقعیت می‌خواهد انجام دهد در دست دارد و از نتیجه‌هایی که از انجام آن فعالیت به دست می‌آید نیز آگاهی کامل دارد (رضائیان، ۱۳۹۳: ۱۵۶).

تصمیم‌گیری در شرایط ریسک: به تصمیم‌هایی اطلاق می‌شود که در شرایط ریسک گرفته می‌شوند. در این موقعیت مدیر می‌داند که مشکل چیست و راه‌حل‌ها چه چیزهایی هستند؛ اما نمی‌داند که هر راه‌حل چه نتیجه‌ای را دربردارد. در چنین وضعیتی مدیر در یک دوراهی از انتخاب بهترین راه‌حل موجود قرار می‌گیرد (قاسمی، ۱۳۹۲: ۱۷۶).

تصمیم‌گیری در شرایط عدم اطمینان: این موقعیت تصمیم‌گیری شبیه به انجام کاری است که برای اولین بار انجام می‌شود. در این شرایط مدیر بدون توجه به نتایج نمی‌تواند به‌طور دقیق نتیجه‌های احتمالی را که هر یک از راه‌حل‌های انتخاب شده از خود بروز می‌دهند را پیش‌بینی کند (همان).

ج) طبقه‌بندی از دیدگاه اسکات و بروس

تصمیم‌گیری عقلایی: این سبک بیانگر تمایل تصمیم‌گیرنده به شناسایی تمامی راهکارهای ممکن، ارزیابی نتایج هر راهکار از تمامی جنبه‌های مختلف و در نهایت انتخاب راهکار بهینه و مطلوب توسط تصمیم‌گیرنده در هنگام مواجهه با شرایط تصمیم‌گیری است (Fulp, Roth and Charles, 2006: 204). تمامی اطلاعات موجود هم از منابع درونی و هم از منابع بیرونی الهام می‌گیرند (Singh and Green House, 2004: 202).

تصمیم‌گیری شهودی: در این شیوه فرد تصمیم‌گیرنده منطق روشنی در رابطه با درست بودن تصمیم خود ندارد، بلکه با تکیه بر بینش درونی خود آن چیزی که فکر می‌کند درست است را انجام می‌دهد (Spicer and Sadler – Smith, 2005: 137).

تصمیم‌گیری وابستگی: بیانگر عدم استقلال فکری و عملی تصمیم‌گیرنده و تکیه بر حمایت‌ها و راهنمایی‌های دیگران در هنگام اتخاذ تصمیم است (Parker, Wandy Burinede and Bnruch, 2007).
تصمیم‌گیری آنی: این سبک بیانگر احساس اضطراب تصمیم‌گیرنده و تمایل وی به اخذ تصمیم نهایی در کوتاه‌ترین و سریع‌ترین زمان ممکن است.

تصمیم‌گیری اجتنابی: افرادی که دارای این سبک هستند در هنگام مواجهه با مسئله (مشکل یا فرصت) تا آنجا که امکان‌پذیر باشد تصمیم‌گیری را به تعویق می‌اندازند (Ibid.).

د) طبقه‌بندی از دیدگاه وروم و یتون

تصمیم‌گیری آمرانه: مدیر با استفاده از اطلاعاتی که در دست دارد در زمان تصمیم به طور مستقیم خود مسئله را حل می‌کند یا تصمیم می‌گیرد.

تصمیم‌گیری مشورتی: مدیر مسئله را با زیردستان مربوطه به طور انفرادی در میان می‌گذارد، سپس با در نظر گرفتن یا بدون در نظر گرفتن نظر آنها راساً تصمیم می‌گیرد.

تصمیم‌گیری مشارکتی (گروهی): مدیر مسئله را با زیردستان به صورت گروهی در میان می‌گذارد و با بحث و بررسی، نظر جمعی آنان را به دست می‌آورد و سپس تصمیم می‌گیرد (روشن‌قیاس، ۱۳۸۸: ۳۷).

۱-۲-۲-۲. مسئولان تصمیم‌گیری

انگیزه، شخصیت، تجارب و سوابق اجتماعی، ارزش و ترجیحات تصمیم‌گیرندگان؛ تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری دارد. برخی صاحب‌نظران مانند ریچارد اسنایدر^۱، مطالعه فرایند تصمیم‌گیری را عمدتاً از راه تجزیه و تحلیل انگیزه تصمیم‌گیرندگان توصیه می‌کند. وی همچنین انگیزه‌ها را به دو گروه انگیزه‌های آگاهانه و ناشی از عقلانیت^۲ و انگیزه‌هایی که منشأ روانی و شخصیتی^۳ دارند و عمدتاً ناآگاهانه یا شبه‌آگاهانه‌اند، تقسیم می‌کند (خوشوقت، ۱۳۷۵: ۹۰-۸۹).

۱-۲-۲-۳. نقش ارزش‌ها در فرایند تصمیم‌گیری

ارزش‌های نافذ در هر جامعه، نقش اساسی و جهت‌دهنده در نحوه تصمیم‌گیری ایفا می‌کنند. بررسی فرایند تصمیم‌گیری بدون توجه به ارزش‌های یاد شده ناقص است. ارزش‌ها از هر جهتی که طبقه‌بندی شوند بر رفتار و عملکرد انسان‌ها اثر می‌گذارند. انسان‌ها

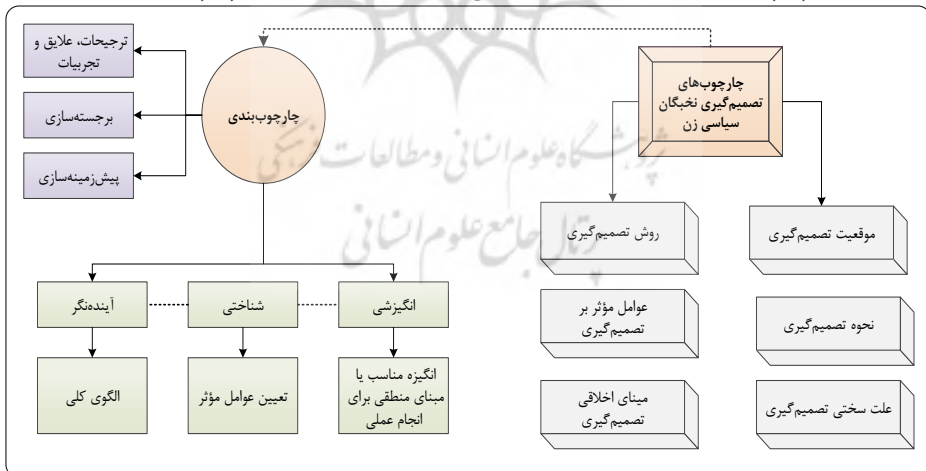
1. Richard Snyder
2. In Order to Motives
3. Because of Motives

ارزش‌های خود را از مذهب، خانواده، اجتماع، فرهنگ و محیطی که در آن زندگی می‌کنند، کسب می‌کنند. ارزش‌ها در طول زندگی شکل می‌گیرند و تغییر می‌یابند. هربرت شیلر^۱ اندیشمند انتقادگر حوزه علوم ارتباطات در کتاب *گرداندگان افکار* چگونگی سوءاستفاده متخصصان نمایشگرهای سیاسی، تبلیغات بازرگانی، ارتباطات جمعی و افکارسنجی ایالات متحده را در جلب عقاید عمومی بررسی و مطرح می‌کند (معتد نژاد، ۱۳۷۷: ۱۸).

۳-۲-۱. مدل مفهومی تحقیق

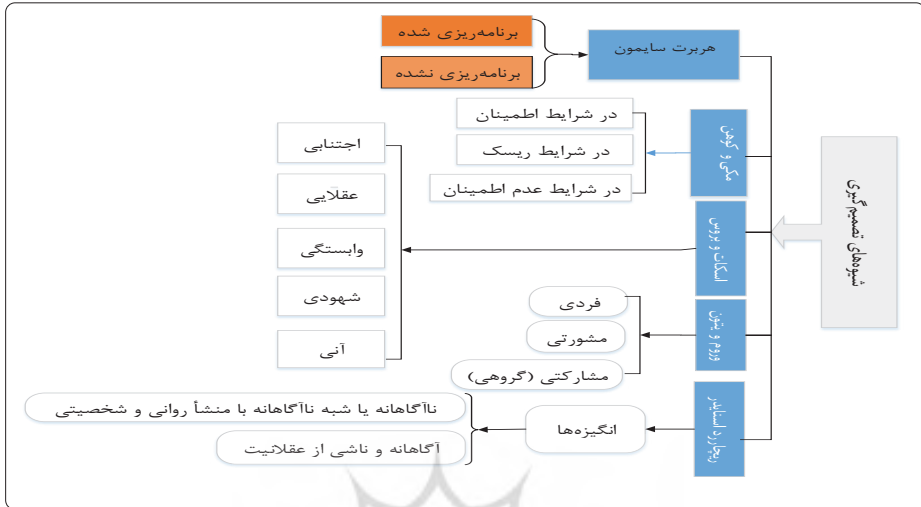
دریک چارچوب نظری مدل رابه‌عنوان انتزاعی از واقعیت می‌دانند که به منظور نظم دادن و ساده‌سازی دیدگاه ما از واقعیت به کار می‌رود. مدل مورد استفاده در این پژوهش براساس نظریه چارچوب‌بندی و نظریه‌های مختلف تصمیم‌گیری به صورت ترکیبی است. متن مصاحبه با زنان نماینده دوره اول تا دهم مجلس بعد از کدگذاری و خلاصه‌سازی، براساس نظریه‌های مختلف تصمیم‌گیری تحلیل شده است. نتایج بررسی‌ها به صورت شکل‌های مختلف برحسب فراوانی نشان داده شده است.

شکل ۱. الگوی چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن در مجلس براساس نظریه چارچوب‌بندی و تصمیم‌گیری

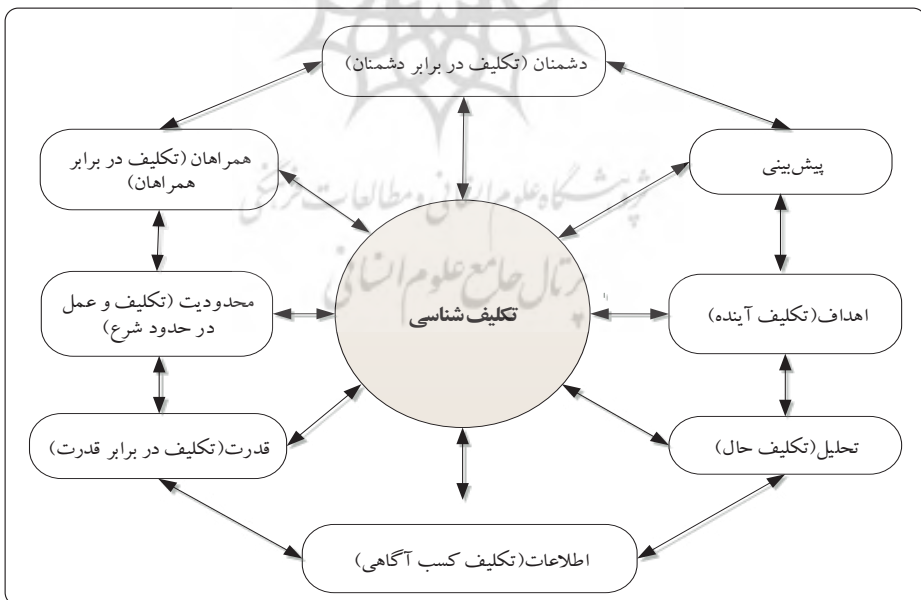
مأخذ: یافته‌های تحقیق.

شکل ۲. مدل ترکیبی چارچوب‌های مختلف تصمیم‌گیری

مأخذ: همان.

شکل ۳. چارچوب‌های تصمیم‌گیری و ارتباط متقابل آنها در یک مدل ارزش مدار

مأخذ: برزگر، ۱۳۷۳: ۳۳۴.

۲. روش پژوهش

روش‌های پژوهش، ابزارهای دستیابی به واقعیت به‌شمار می‌روند (مدرس‌زاده، نوابخش و نوذری، ۱۳۹۶: ۱۸). پژوهشگران به تحلیل محتوا به‌عنوان روشی انعطاف‌پذیر برای تحلیل داده‌ها توجه ویژه دارند (Cavanagh, 1997: 5). در این پژوهش نیز از روش تحلیل محتوای کمی و کیفی به شیوه تلفیقی استفاده شده است. تعداد مصاحبه‌ها در تحقیق بستگی به دو عامل (کفایت) پوشش همه افراد نمونه مدنظر (اشباع) و رسیدن به نقطه‌ای است که دیگر مطلب جدیدی به دست نمی‌آید. روش مصاحبه نیمه‌ساختمند از آن رو انتخاب شده که امکان می‌دهد طی فرایند معتبر کیفی، جزئیات نظرات زنان نماینده را دریابیم. ابزار تحلیل مصاحبه‌ها، تحلیل محتوا خواهد بود. در این‌گونه از تحلیل متنی که روشی انعطاف‌پذیر و مناسب برای تحلیل کیفی داده‌های متنوع حاصل از مصاحبه است؛ می‌توان مضامین مهم، رابطه آنها و تفاسیر مناسبی از داده‌های مصاحبه را نشان داد (Furber, 2010: 97). این روش کمک می‌کند تا رد پای مفهوم حساسیت‌زا در متن اظهارات زنان نماینده دیده شود (Smith and Firth, 2011: 52). در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است؛ چرا که این روش می‌تواند پژوهشگر را در تهیه مدل‌های عملکردی کمک کند، همچنین موجبات شناخت اندیشه یک نویسنده را فراهم کند و می‌تواند نه تنها به توصیف رسید بلکه بعد از آن به تحلیل علیت نیز دست یافت (ساروخانی، ۱۳۸۲: ۲۳۸). انواع روش‌های تحلیل محتوا را می‌توان در دو نوع کمی و کیفی دسته‌بندی کرد: تحلیل محتوای کمی، به‌عنوان روشی برای شمارش عناصر یا عوامل متنی آشکار و به‌منظور آزمون فرضیه‌ها و یا پاسخ به سؤالات برآمده از تحقیقات تجربی قبلی و نظری است اما در رویکردی متفاوت و به‌منظور رفع نواقص تحلیل محتوای کمی، گرایش به تحلیل محتوای کیفی ایجاد شده است. کیفی‌گرایان دو نکته اساسی را بر کمی‌گرایان در تحلیل محتوا وارد می‌دانند: کمی بودن تحلیل محتوا باعث سطحی شدن تحلیل و غفلت از داده‌های معدود ولی باارزش زیادی می‌شود در حالی که گاهی اوقات حضور حتی یک نماد می‌تواند ارزش حیاتی داشته باشد.

روش کیفی تحلیل محتوا براساس استنباط نتایج مبتنی بر بودن یا نبودن ویژگی‌هایی است که در مفاهیم آورده شده است (هولستی، ۱۳۷۳: ۲۲). گفتنی است در پژوهش حاضر تعداد بیست نفر از زنان نماینده به صورت تصادفی مورد مصاحبه نیمه‌ساختمند قرار گرفتند. مصاحبه نیمه‌ساختار یافته، مصاحبه‌ای است که در آن سؤالات از قبل مشخص می‌شود و از تمام پاسخ‌دهندگان، پرسش‌های مشابه پرسیده می‌شود (دلور، ۱۳۸۳: ۱۵۷). در مرحله بعد تبدیل متن مصاحبه از حالت گفتاری به نوشتاری و سپس خلاصه‌سازی آن به صورت مفاهیم، مقولات و کدگذاری باز و تفسیر و تحلیل متون انجام شد. تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه به شکل نمودارهایی در محیط اکسل صورت گرفته است. همچنین از نرم‌افزار ویزیو استفاده شده است. این کار در دو سطح انجام شده است. ابتدا به دسته‌بندی و توصیف داده‌های مصاحبه پرداخته و سپس با تفسیر بیشتر یافته‌ها آن را در ارتباط با مقولات بیشتر بررسی کردیم. ویژگی‌های زمینه‌ای مصاحبه‌شوندگان به شرح جدول زیر است.

جدول ۱. ویژگی‌های زمینه‌ای مصاحبه‌شوندگان

ردیف	مصاحبه‌شوندگان	تاریخ تولد	تحصیلات	دوره نمایندگی	حوزه انتخابیه
۱	گوهرالشریعه دستغیب	۱۳۱۴	فوق لیسانس	۳، ۲، ۱	تهران
۲	مریم بهروزی [*]	۱۳۲۴	متوسطه و حوزوی تا سطح	۴، ۳، ۲، ۱	تهران
۳	عاتقه صدیقی	۱۳۲۲	ششم ابتدایی	۳، ۲، ۱	تهران
۴	اختر درخشنده	۱۳۲۱	فوق لیسانس	۴	کرمانشاه
۵	منیره نوبخت	۱۳۲۹	فوق لیسانس	۵ و ۴	تهران
۶	فائزه هاشمی	۱۳۴۱	دکتری	۵	تهران
۷	مرضیه صدیقی	۱۳۳۶	فوق لیسانس	۵	مشهد

* مصاحبه خانم مریم بهروزی به دلیل اینکه در قید حیات نبودند به صورت اسنادی انجام شده است.

۱. منظور از مصاحبه فراهم کردن گفتگویی است که از مشارکت‌کننده دعوت می‌شود تا روایت‌هایی را در اختیارمان قرار دهد که از طریق آن بتوانیم برای پرسش پژوهش خود پاسخی بیابیم (سیدامامی، ۱۳۹۴: ۲۷؛ حیدری و همکاران، ۱۳۹۷).

ردیف	مصاحبه‌شوندگان	تاریخ تولد	تحصیلات	دوره نمایندگی	حوزه انتخابیه
۸	زهرا پیشگاهی فرد	۱۳۳۴	دکتری	۵	اصفهان
۹	حمیده عدالت	۱۳۳۵	دکتری	۶	دشتستان
۱۰	الهه کولایی	۱۳۳۵	دکتری	۶	تهران
۱۱	اکرم مصوری منش	۱۳۳۸	لیسانس	۶	اصفهان
۱۲	فاطمه رهبر	۱۳۴۳	دکتری	۹، ۸، ۷	تهران
۱۳	لاله افتخاری	۱۳۳۸	دکتری	۹، ۸، ۷	تهران
۱۴	فاطمه آلیا	۱۳۳۵	فوق لیسانس	۹، ۸، ۷	تهران
۱۵	عفت شریعتی	۱۳۳۱	دکتری	۸ و ۷	مشهد
۱۶	فاطمه آجورلو	۱۳۴۵	دکتری	۸ و ۷	کرج
۱۷	حلیمه عالی	۱۳۴۹	پزشک	۹	سیستان
۱۸	سکینه عمرانی	۱۳۵۱	فوق لیسانس	۹	سمیرم
۱۹	حمیده زرابادی	۱۳۵۹	فوق لیسانس	۱۰	قزوین
۲۰	سکینه الماسی	۱۳۵۷	دانشجوی دکتری	۱۰	عسلویه

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی

هر کشوری برای رسیدن به رشد و توسعه، قبل از هر چیز باید به ریشه‌یابی مسائل خود بپردازد. میزان کارایی و علت‌یابی مسائل زنان و نقش نمایندگان به شیوه‌های تصمیم‌گیری آنها بستگی دارد و پی بردن به این مسائل به سیاستگذاری و برنامه‌ریزی درست در آینده کمک خواهد کرد. در این پژوهش به مقولاتی همچون مبنای تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی، الگو و مشوق، زمینه‌های نهادی مؤثر بر تصمیم و علت سختی تصمیم‌گیری زنان برای نماینده شدن پرداخته خواهد شد.

۳-۱-۱. چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای نماینده شدن

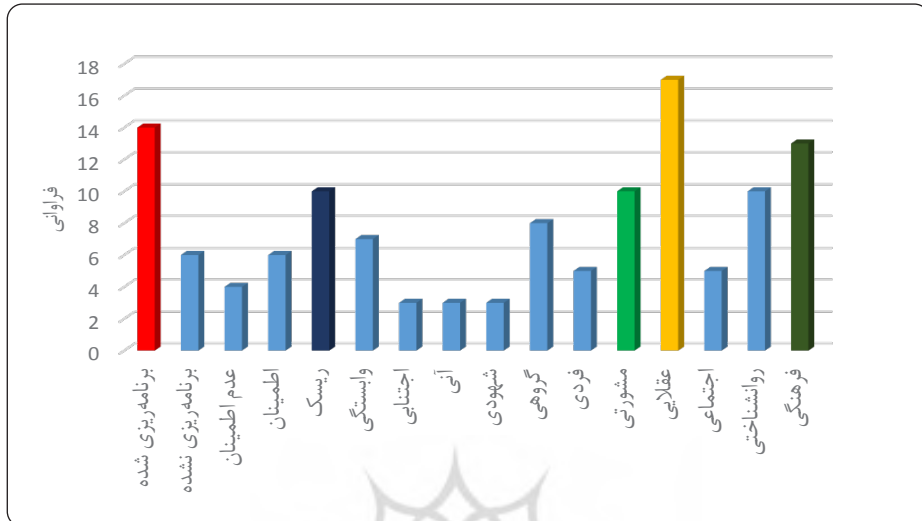
یکی از سؤالات محوری در مصاحبه با زنان نماینده این بود که بر چه اساسی تصمیم گرفتند نماینده شوند. آنچه مهم است چارچوب تصمیم‌گیری آنها برای نماینده شدن است. پاسخ به این سؤال به تجدید نظر در برخی از سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در حوزه زنان کمک می‌کند. در جدول زیر به بررسی چارچوب‌های

تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به حوزه نمایندگی پرداخته شده است. پس از پیاده‌سازی متن‌های مصاحبه، کدگذاری باز و محوری متن نوشتاری مصاحبه‌ها انجام شد. در مجموع ۷۶ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج شد که به چندین مقوله از نوع درجه اول و دوم بسط داده شد.

جدول ۲. چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای نماینده شدن

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی	مفرد اولیه
۱۴	برنامه‌ریزی براساس آمادگی قبلی؛ مطالعه و مشورت عمیق قبلی	برنامه‌ریزی شده	چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای نمایندگی
۶	عدم آمادگی جسمی، روحی و خانوادگی؛ عدم برنامه‌ریزی یا مطالعه قبلی	برنامه‌ریزی نشده	
۴	عدم پیش‌بینی پیامدها؛ اطلاع نداشتن از نتایج تصمیم؛ عدم پیش‌بینی توقعات مردم در امور استخدامی و شخصی	عدم اطمینان	
۶	آگاهی کامل از نتایج و پیش‌بینی آن	اطمینان	
۱۰	براساس ریسک بدون توجه به پیامد کاری؛ بی‌توجه به تبعات و پس‌لرزه‌ها؛ بدون توجه به سنگینی هزینه اجتماعی برای یک خانم محجبه	ریسک	
۷	درخواست و اجبار عده‌ای از دوستان، احزاب، روحانیون و علما	وابستگی	
۳	پیشنهاد و اجبار حزب	اجتنابی	
۳	تصمیم به صورت ناگهانی و یکباره	آنی	
۳	تصمیم براساس نتیجه استخاره	شهودی	
۸	افراد صاحب‌نظر و برخوردار از جایگاه و آگاهی خاص	گروهی	
۵	تصمیم فردی و به تنهایی	فردی	
۱۰	مشورت با پدر، همسر، دوستان، فرزندان، دیگران، علما و متخصصین؛ مشورت با افراد مختلف و بزرگان داخل و خارج از منطقه؛ مشورت با خانواده	مشورتی	
۱۷	با توجه به مسائل زنان و جامعه و اولویت نیاز	عقلایی	
۵	براساس مؤلفه اجتماعی مانند طبقه خانوادگی؛ برای رفع کلیشه‌های اجتماعی علیه توانایی زنان؛ ترکیبی از همه اقشار اجتماعی (روحانیون و متخصصین) به دلیل سابقه خانوادگی	اجتماعی	
۱۰	براساس باور توانایی و داشتن ظرفیت نمایندگی	روان‌شناختی	
۱۳	عوامل و شاخصه فرهنگی میزان تحصیلات؛ افزایش اطلاعات با مطالعه؛ تصمیم براساس اعتقاد و باورهای دینی و فرهنگی	فرهنگی	

نمودار ۱. چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

در بررسی مقوله چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۲، به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مربوط به چارچوب تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی شده، عقلایی، فرهنگی، مشورتی و براساس ریسک است.

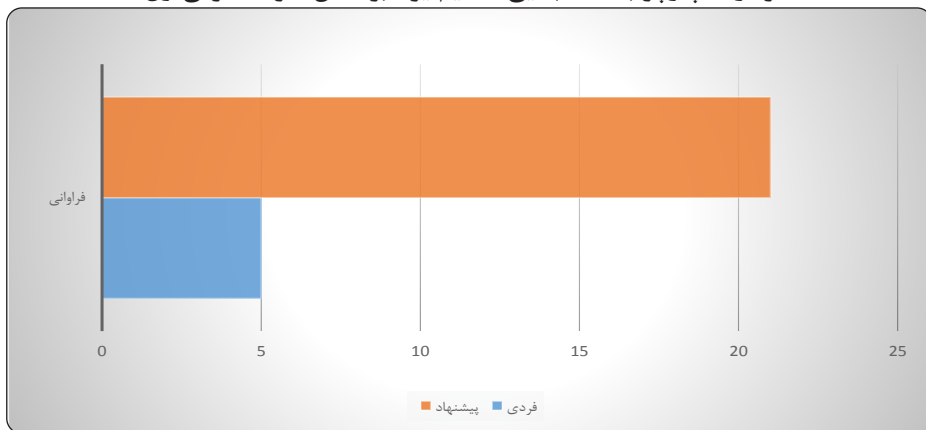
۲-۱-۳. چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی

یکی از سؤالات محوری در مصاحبه با زنان نماینده این بود که بر چه مبنایی تصمیم گرفتند وارد عرصه نمایندگی شوند. آنچه مهم است چارچوب تصمیم‌گیری آنها برای نماینده شدن است. در جدول زیر چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به حوزه نمایندگی بررسی شده است. پس از پیاده‌سازی متون مصاحبه‌های انجام شده به کدگذاری باز و محوری متن نوشتاری مصاحبه‌ها پرداختیم. در مجموع ۲۶ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج شد که به چندین مقوله از نوع درجه اول و دوم بسط داده شد.

جدول ۳. چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی		مقوله اصلی
		مقوله فرعی دوم	مقوله فرعی اول	
۵	- تصمیم فردی به دلیل باورداشتن به ظرفیت نمایندگی	اعتماد به نفس	زنی	منبع تصمیم‌گیری پیشنهادی
	- تصمیم فردی به دلیل عدم پذیرش مسئولیت نمایندگی توسط دوستان	مسئولیت‌پذیری		
۱۰	- پیشنهاد حزب کارگزاران سازندگی، حزب مشارکت، حزب سیاسی جمعیت ایثارگرایان و شاخه حزب جمهوری، جبهه پیروان خط امام و رهبری	اختیاری حزب		
۴	- مبارز سیاسی بودن تصمیم حزب جمهوری و جامعه روحانیت	اجباری حزب	پیشنهادی	
	- اصرار حزب برای نماینده شدن - تصمیم و پیشنهاد حزب جمهوری (آقای بهشتی، رفسنجانی، رجایی و باهنر) - اجبار و التماس آقایان حزبی برای کاندید نمایندگی - نماینده شدن به‌رغم میل با اجبار و تبلیغ و هزینه حزب			
۷	- پیشنهاد دوستان و همسر	همسر	پیشنهاد دوستان و همکاران	
	- پیشنهاد همکاران سیاسی و فرهنگی	همکاران		
		دیگران		
	- پیشنهاد و مشورت دیگران	از همه اقشار		
	- پیشنهاد ترکیبی از همه اقشار (روحانیون و متخصصین)	روحانیون و علما		
- پیشنهاد علمای اهل نظر - پیشنهاد مردم	مردم			

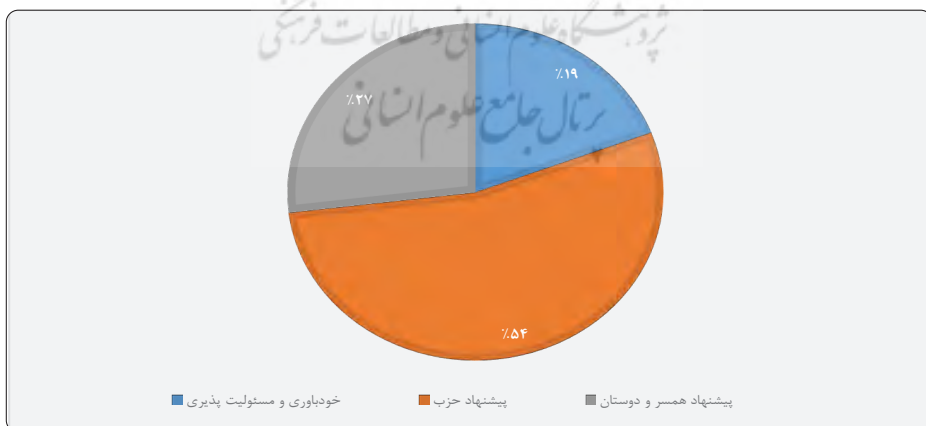
نمودار ۲. چارچوب‌های مبنایی تصمیم‌گیری براساس مقولات فرعی اول

مأخذ: همان.

در بررسی مقوله فرعی اول چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی؛ داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۳ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مربوط به چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری براساس پیشنهاد بوده است.

نمودار ۳. چارچوب‌های مبنایی تصمیم‌گیری براساس مقولات فرعی دوم

مأخذ: همان.

در بررسی مقوله فرعی دوم چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۳ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مربوط به چارچوب مبنایی تصمیم‌گیری براساس پیشنهاد حزب بوده است.

۳-۱-۳. چارچوب تصمیم‌گیری بر مبنای انگیزه و هدف از نماینده شدن

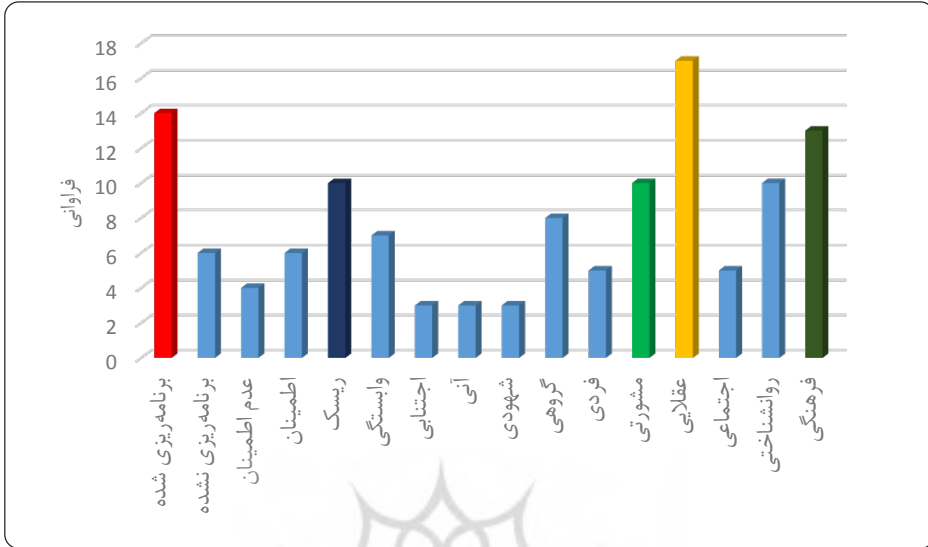
انگیزه، شخصیت، تجارب و سوابق اجتماعی، ارزش و ترجیحات تصمیم‌گیرندگان، تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری آنها دارد. قبل از پاسخ به چرایی و چگونگی فعالیت زنان نماینده، باید به ریشه‌یابی این مسئله پرداخت که آنها اصلاً با چه انگیزه و هدفی وارد عرصه نمایندگی شده‌اند؟ با پاسخ به این سؤال درمی‌یابیم که چرا بعضی از مسائل در مجلس توسط زنان دنبال نمی‌شود. در جدول زیر از طریق مصاحبه با بیست نفر از زنان نماینده دور اول تا دهم مجلس شورای اسلامی به این سؤال پاسخ داده شده است. در مجموع ۷۶ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج شد که به چندین مقوله از نوع درجه‌ی اول و دوم بسط داده شد.

جدول ۴. چارچوب تصمیم‌گیری بر مبنای انگیزه و هدف از ورود به عرصه نمایندگی

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی		مقوله اصلی
		فرعی اول	فرعی دوم	
۱۰	- مقابله با مخالفین (علمای سنت‌گرا) حضور زن در سیاست - حمایت از برنامه‌های سیاسی پدر - تنها نگذاشتن اصلاح‌طلبان - توسعه کشور - محقق شدن طرح و برنامه‌های سیاسی	توسعه	سیاسی	انگیزه و هدف از نماینده شدن
		حمایتی		
		حزبی		
		طرح برنامه		
۱۳	- خدمت به جامعه زنان و تحقق اهداف بانوان - خدمت‌رسانی به خلق به‌عنوان بالاترین عبادت - مسئولیت‌پذیری، حس عاطفی و نوع‌دوستی - کار برای انقلاب - طرح بحث منافع استانی، بُعد کلان و زنان - درک محسوس مشکلات مردم در منطقه - بهبود امور و وضعیت جامعه	خدمت‌گزاری	اجتماعی	انگیزه و هدف از نماینده شدن
		مسئولیت‌پذیری		
		نیاز مردم		
		بهبود وضعیت		

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی		مفوله اصلی
		فرعی اول	فرعی دوم	
۱۹	<ul style="list-style-type: none"> - الگو شدن برای سایر زنان - تغییر بستر فرهنگی و نوع نگاه به زن - تبعیت از نگاه مثبت امام خمینی (ره) به حضور سیاسی زنان - جلوگیری از عقب ماندگی فرهنگی - مبارزه در عرصه فرهنگی 	الگو شدن	فرهنگی	
		تغییرات		
		تبعیت		
		مبارزه		
		مدرنیته		
۸	<ul style="list-style-type: none"> - حق محوری - دفاع از آموزه‌های اسلامی (ولایت و قرآن) - حضور در میدان مجاهده - برپایی حکومت توحیدی - احساس تکلیف 	حق محوری	دینی	
		مجاهده		
		دفاع		
		اسلام		
		تکلیف		
۲	<ul style="list-style-type: none"> - رشد و توسعه جامعه 	بهبود	اقتصادی	
۱۶	<ul style="list-style-type: none"> - تصویب قوانین حمایت از زنان - حمایت و دفاع از حقوق زنان - تأثیرگذاری بر روند قانونگذاری و تصمیمات کشور - تصویب قوانین مختلف - تدوین قوانین زنان و خانواده و امور فرهنگی - تثبیت حقوق اجتماعی، معنوی و حقیقی بانوان 	قانونگذاری	حقوقی	
		اثرگذاری		
		زنان		
		خانواده		
۸	<ul style="list-style-type: none"> - خودباوری - اعتماد به توانایی خود - علاقه، کنجکاوی و آشنایی قبلی نسبت به مسائل سیاسی - کنجکاوی نسبت به مسائل سیاسی - به‌کارگیری تمام توان و تجربیات برای انجام کارهای بزرگ - احساس مؤثر بودن - انگیزه اعتماد به نفس دادن به زنان 	خودباوری	روان‌شناختی	
		علاقه		
		کنجکاوی		
		تجربه		
		مؤثر بودن		
		افزایش اعتماد به نفس		

نمودار ۴. چارچوب تصمیم‌گیری بر مبنای انگیزه و هدف

مأخذ: همان.

در تحلیل مقوله چارچوب مبنایی انگیزه و هدف نخبگان سیاسی زن برای نمایندگی، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۴ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فراوانی مربوط به چارچوب فرهنگی و حقوقی بوده است.

۳-۱-۴. چارچوب تصمیم بر مبنای ارزشی تکلیف‌شناسی

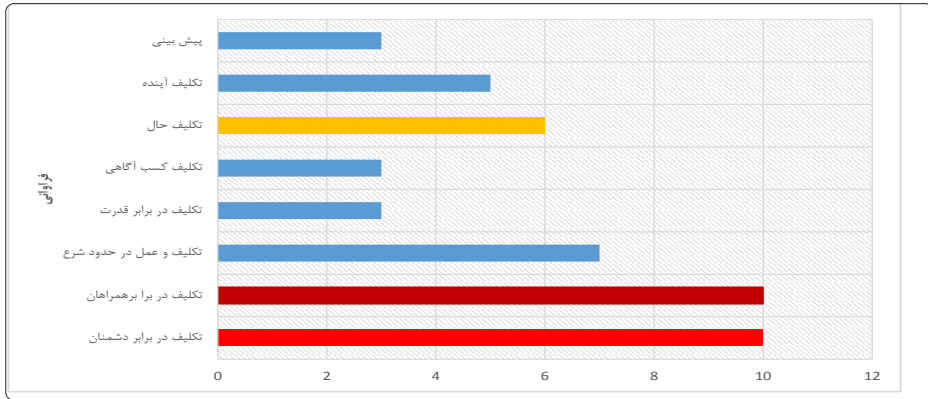
قبل از پاسخ به چرایی و چگونگی فعالیت زنان نماینده، باید به ریشه‌یابی این مسئله پرداخت که مبنای ارزشی تصمیم‌گیری آنها در چارچوب تکلیف‌گرایی چه بوده است؟ به عبارتی احساس مسؤولیت و تکلیف آنها در برابر چه کسانی است؟ در جدول زیر از طریق مصاحبه با بیست نفر از زنان نماینده دوره اول تا دهم مجلس شورای اسلامی به این سؤال پاسخ داده شده است. در مجموع ۴۷ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج شد که به چندین مقوله از نوع درجه اول و دوم بسط داده شد.

جدول ۵. چارچوب تصمیم بر مبنای ارزشی تکلیف شناسی

مقوله اصلی	مقولات فرعی		عبارت معنایی	فراوانی
	مقولات فرعی اول	مقولات فرعی دوم		
انگیزه و هدف بر مبنای تکلیف	تکلیف در برابر دشمنان	انقلاب	- کار برای انقلاب و شهدا، تبعیت از نگاه مثبت امام خمینی (ره) به حضور سیاسی زنان	۱۰
		اسلام	- دفاع از آموزه‌های اسلامی (ولایت و قرآن)	
	تکلیف در برابر همراهان	حزب	- تنها نگذاشتن اصلاح طلبان	۱۰
		زنان	- حمایت و دفاع از حقوق زنان	
		مردم	- حل مشکلات مردم	
	تکلیف و عمل در حدود شرع	حق محوری	- مسؤولیت پذیری، حس عاطفی و نوع دوستی	۷
		نوع دوستی	- حق محوری	
		مسئولیت پذیری	- حضور در میدان مجاهده	
		جهاد	- برپایی حکومت توحیدی - احساس تکلیف دینی	
	تکلیف در برابر قدرت	علما	- مقابله با مخالفین (علمای سنت‌گرا) حضور زن در سیاست	۳
قانون		- تأثیرگذاری بر روند قانونگذاری و تصمیمات کشور		
رقبای سیاسی		- حمایت از برنامه‌های سیاسی		
تکلیف کسب آگاهی	الگو شدن	- الگو شدن برای سایر زنان	۳	
	مدرنیته	- جلوگیری از عقب ماندگی فرهنگی، مبارزه در عرصه فرهنگی		
	کنجکاوی	- علاقه و کنجکاوی آشنایی قبلی نسبت به مسائل سیاسی		
	اعتماد به نفس	- آگاهی و اعتماد به نفس دادن به زنان		
تکلیف حال	خدمت‌گزاری	- خدمت‌رسانی به خلق به‌عنوان بالاترین عبادت و جامعه زنان	۶	
	منافع	- منافع استانی در بُعد کلان و زنان		
	اصلاح	- بهبود امور و وضعیت جامعه		
	مفید بودن	- احساس مؤثر بودن		
تکلیف آینده	تغییرات	- تغییر بستر فرهنگی و نوع نگاه به زن	۵	
	توسعه	- توسعه کشور		
	تحقق برنامه	- محقق شدن طرح و برنامه‌های سیاسی و تحقق اهداف بانوان		
	مسائل بانوان	- تدوین و تصویب قوانین حمایت از زنان		
	تثبیت حقوق	- تثبیت حقوق اجتماعی، معنوی و حقیقی زنان		
	خانواده	- تصویب قوانین مختلف به ویژه خانواده و امور فرهنگی		
پیش‌بینی	مشکلات مردم	- درک و پیش‌بینی مشکلات مردم در منطقه	۳	
	خودباوری	- اعتماد به توانایی خود		

مأخذ: همان.

نمودار ۵. چارچوب تصمیم‌گیری بر مبنای ارزشی تکلیف‌شناسی

مأخذ: همان.

در تحلیل مقوله انگیزه و هدف بر مبنای ارزشی تکلیف‌شناسی نخبگان سیاسی زن برای نماینده شدن، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۵، به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فراوانی چارچوب تصمیم‌گیری بر اساس انگیزه و هدف آنها، بر مبنای ارزشی تکلیف و عمل در برابر همراهان و دشمنان است.

۵-۱-۳. چارچوب تصمیم بر اساس الگو، مشوق و زمینه‌های نهادی مؤثر بر ورود به عرصه نمایندگی

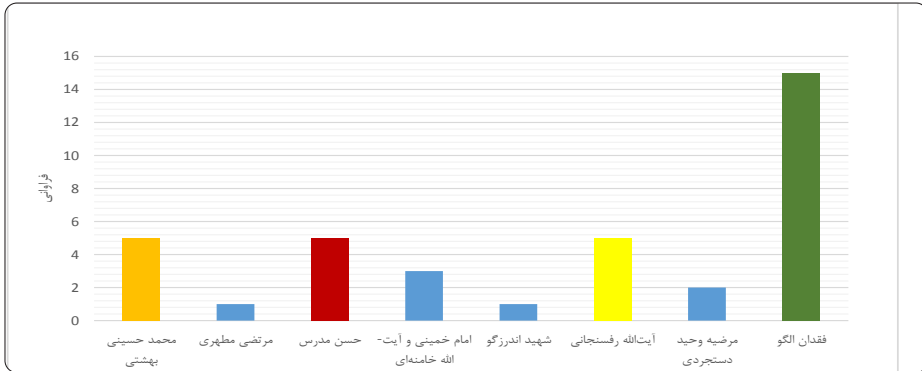
سبک تصمیم‌گیری هر فرد بیانگر رویکرد شخصیتی او در درک و واکنش به وظیفه تصمیم‌گیری خود است (رمضانیان، صادقی و پورجهانی، ۱۳۹۰: ۱۰-۳). الگو و مشوق تأثیر زیادی در انگیزه و هدف نماینده‌ها و همچنین بر شخصیت روانی و کارکرد هر شخصی دارد. یکی از سؤالات مصاحبه این بود که الگو و مشوق شما که باعث شد نماینده شوید چه کسی بوده است؟ با توجه به اینکه در بررسی مسائل زنان برای خیلی از افراد این سؤال پیش می‌آید که زنان چگونه وارد عرصه سیاسی و نمایندگی می‌شوند؛ برای تحلیل و پاسخ به این سؤال ریشه‌یابی این مسئله مهم است که کدام نهاد باعث یا مانع حضور سیاسی زنان است. در جدول زیر از طریق مصاحبه با بیست نفر از زنان نماینده ۱۰ دوره مجلس شورای اسلامی به این سؤالات پاسخ داده شده است. در مجموع ۱۷۰ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج شد که به چندین مقوله از نوع درجه اول و دوم بسط داده شد.

جدول ۶. چارچوب تصمیم براساس الگو، مشوق و زمینه‌های نهادی مؤثر برای ورود به عرصه نمایندگی

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی		مقولات اصلی
		فرعی اول	فرعی دوم	
۵	الگوی رفتاری و منبع مشورت بودن شهید بهشتی در رهبران، الگو بودن در مبارزین	محمد حسینی بهشتی		الگوی تصمیم‌گیری
۱	مباحث شهید مطهری به‌عنوان الگوی زندگی	مرتضی مطهری		
۵	شهید مدرس به‌عنوان الگو در صداقت و بیان حقیقت	حسن مدرس		
۳	الگوی نظری و عملی امام خمینی و آیت الله خامنه‌ای	امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای		
۱	الگو بودن شهید اندرزگو به لحاظ اسلامی و کلان	شهید اندرزگو		
۵	الگو و مقلد بودن در بحث سازندگی	آیت‌الله رفسنجانی		
۲	خانم مرضیه وحید دستجردی به دلیل مدیریت و تأثیر حضور او در نگاه مثبت جامعه به حضور زن	مرضیه وحید دستجردی		
۱۵	اولین نماینده زن بعد از انقلاب، اشراف‌زادگی، فرهنگ نمایندگان پهلوی، نداشتن الگوی خاص	فقدان الگو		
۱۵	به لحاظ اسلامی و سیاسی، حضرت زهرا (س)، علاقه به مدافع ولایت و حق‌مداری حضرت زهرا، خدمت‌گزاری حضرت زهرا (س)	حضرت زهرا (س)		
۵	حضرت زینب (س) به لحاظ اسلامی و سیاسی	حضرت زینب (س)		
۷	خدمت‌گزار مردم بودن حضرت خدیجه (س)	حضرت خدیجه (س)		
۴	فرمایش امام علی (ع)	امام علی (ع)		
۵	سخنان قرآن و اهل بیت	قرآن و اهل بیت		
۱۵	آشنا شدن با سیاسیون و ملاقات بزرگان سیاسی از طریق همسر	همسر		مشوق
۹	علاقه و کنج‌کاوی نسبت به مسائل سیاسی احساس خود مبنی بر حرفی برای گفتن داشتن	علاقه و توانایی		
۲	مشوق بودن سخنان امام خمینی (ره)	سخن بزرگان (امام خمینی (ره))		
۴	انگیزه درونی و اشتغال ذهنی	انگیزه درونی		
۴	آموزه‌های اسلامی به‌عنوان چتر تفکرها برای برقراری عدالت، رعایت حقوق انسانی به‌ویژه زنان، انگیزه دینی	انگیزه دینی		
۳	اعتماد به نفس (احساس ضعف نکردن)	خودباوری		
۲	مراجعات مردم و مسئله بانوان و خیلی از مطلعین	مردم		
۳	مشوق بستگان، دوستان	بستگان و دوستان		

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی		مقولات اصلی
		فرعی اول	فرعی دوم	
۱۵	آشنایی با جو سیاست از طریق همسر که در جایگاه رئیس‌جمهوری بودند، شهادت همسر، دنبال کردن مسائل سیاسی همسر، تحصیلات همسر و مدافع مصدق بودن آن، طلبه سیاسی بودن خانواده (پدر، برادر و همسر)، خانواده: سیاسی بودن پدر، رئیس مجلس و رئیس‌جمهور بودن پدر، آشنایی خانواده با سیاست و جو مجلس، ستاد تبلیغات نمایندگی همسر بودن، آشنایی با رساله امام (ره) توسط خانواده، شهادت پدر و همسر، سیاسی بودن برادر، آیت‌الله بودن پدر	خانواده (پدر، برادر و همسر)		
۱۰	آشنایی از طریق وسایل ارتباط جمعی	وسایل ارتباط جمعی		
۴	به مباحث سیاسی علاقه خاصی نداشتن	عدم علاقه سیاسی		
۵	مطالعه رساله امام خمینی (س)، مطالعه درباره مجلس قبل از انقلاب	مطالعه		
۱۰	عضو مبارزین سیاسی، ورود به سیاست با تشکل جامعه زینب، مدرسه و اجتماع، ارتباط و فعالیت سیاسی از دوره مدرسه و انجمن اسلامی دانشگاه، ورود به حزب مشارکت، برگزاری نشست‌های دانشجویی دهه ۶۳، فعالیت در انجمن اسلامی دانشگاه شیراز سال ۵۸، تشکل‌های مدنی، عضویت در تشکل سیاسی و دانشگاهی قبل از انقلاب، تربیت خوب و مردم‌مداری، سید بودن، روحانی و سیاسی بودن خانواده	تشکل‌های سیاسی		زمینه‌های نهادی مؤثر
۶	علاقه شدید و کنجکاوی نسبت به مسائل سیاسی، پیگیری مسائل مجلس سوم، ارتباط و آشنایی قبلی با جو مجلس، تجربه کاری در سازمان برنامه و بودجه، سفر و زندگی در خارج از کشور، کاندید شدن آزمایشی دوره قبل، فعالیت در ستاد پشتیبانی از پانزده‌سالگی، آشنایی قبلی با سیاست به دلیل سابقه شغلی در صداوسیما، مشاور استانداری، دبیر کمیسیون بانوان و داشتن اطلاعات گسترده در حوزه زنان	تجربه، علاقه و کنجکاوی		
۵	داشتن اعتماد به نفس و جسارت	خودباوری		

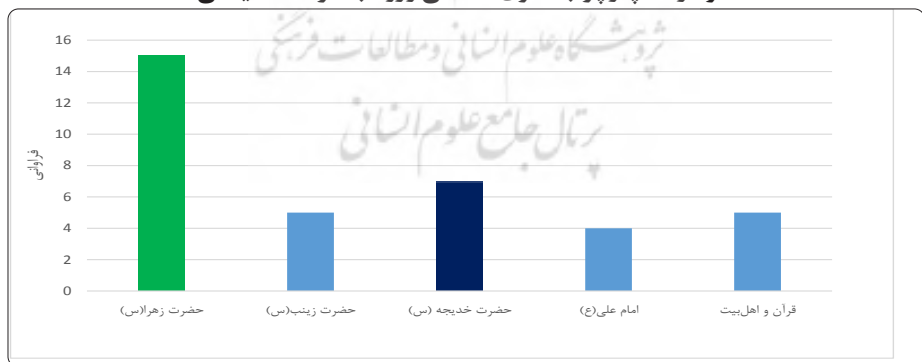
نمودار ۶. چارچوب الگوی کلی ورود به عرصه نمایندگی

مأخذ: همان.

در بررسی چارچوب الگوی کلی نخبگان سیاسی زن برای نماینده شدن، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۶ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که براساس بیشترین فراوانی اکثر زنان نماینده الگوی خاصی نداشتند. در مرتبه بعد آیت‌الله رفسنجانی، شهید بهشتی و شهید مدرس با درصد نزدیک به الگو مؤثر بودند.

نمودار ۷. چارچوب الگوی اسلامی ورود به عرصه نمایندگی

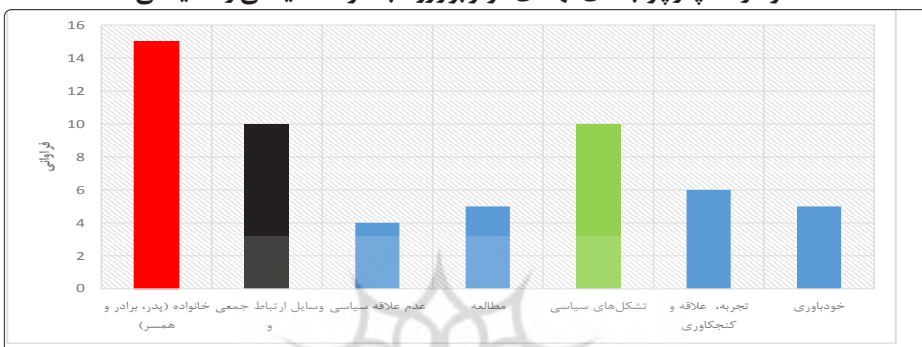

مأخذ: همان.

در بررسی چارچوب الگوی اسلامی نخبگان سیاسی زن برای نمایندگی، داده‌های

حاصل از مصاحبه در جدول ۶ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که شیوه زندگی و شخصیت حضرت زهرا (س) در عرصه تصمیم‌گیری بیشترین فراوانی را برای چارچوب الگویی تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن داشته است.

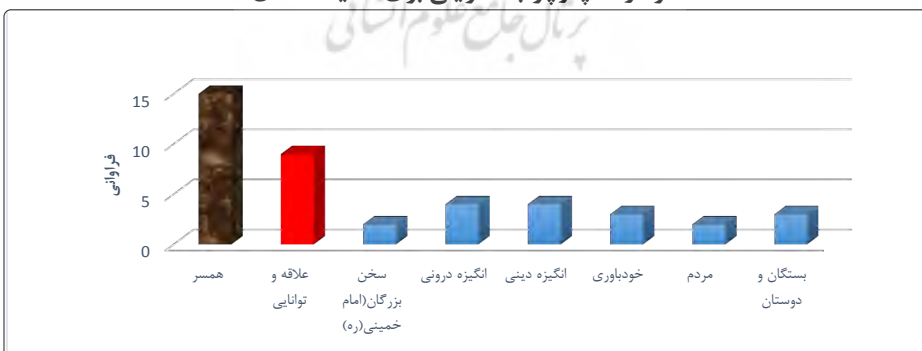
نمودار ۸. چارچوب‌های نهادی مؤثر بر ورود به عرصه سیاسی و نمایندگی

مأخذ: همان.

در بررسی مقوله چارچوب‌های نهادی مؤثر برای ورود زنان نماینده به عرصه‌های سیاسی و نمایندگی، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۶ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که نهاد خانواده (به‌ویژه پدر، برادر و همسر) مهم‌ترین نهاد و عوامل مؤثر بر سیاسی شدن زنان و ورود به عرصه‌های نمایندگی است.

نمودار ۹. چارچوب تشویقی برای نماینده شدن

مأخذ: همان.

در بررسی مقوله چارچوب تشویقی نخبگان سیاسی زن برای نمایندگی، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۶ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که بیشترین فراوانی چارچوب تشویقی مؤثر بر زنان نماینده از جانب همسر است.

۶-۱-۳. چارچوب‌های علی سختی تصمیم برای نماینده شدن

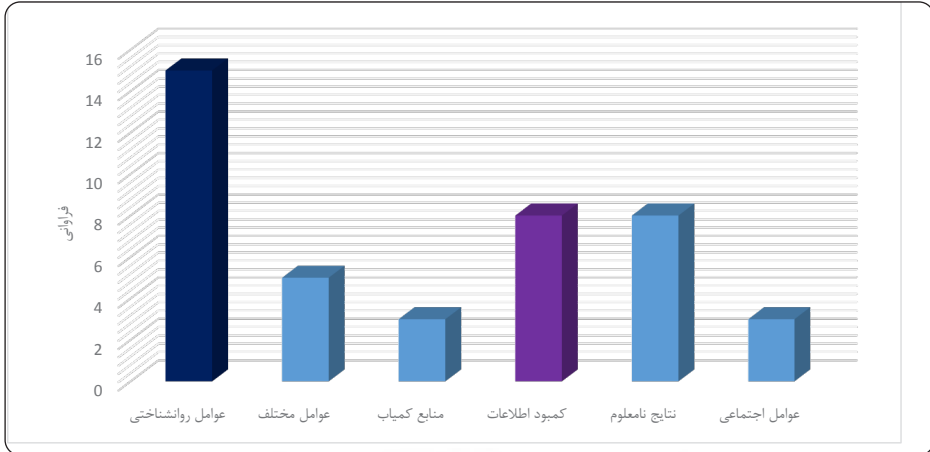
در زندگی هر شخصی مسائلی وجود دارد که می‌تواند بر نحوه تصمیم‌گیری آنها اثرگذار باشد. برای ورود به عرصه نمایندگی، این مسائل می‌تواند تصمیم‌گیری را برای نخبگان سیاسی زن سخت‌تر کند. یکی از سؤالاتی که در مصاحبه پرسیده شده است علت سختی تصمیم برای نماینده شدن است. پاسخ به این سؤال، به ایجاد راهکارها و برنامه‌ریزی‌هایی بهتر در جهت در رفع یا کاهش آن مسائل برای ورد بیشتر زنان به حوزه سیاست و نمایندگی کمک می‌کند. در مجموع، ۴۴ عبارت معنایی از مصاحبه‌های مذکور استخراج گردید که به چندین مقوله از نوع اصلی و فرعی بسط داده شد.

جدول ۷. چارچوب میزان و علت سختی تصمیم برای ورود به عرصه نمایندگی

فراوانی	عبارت معنایی	مقولات فرعی	مقوله اصلی
۱۵	قبل از نمایندگی به دلیل اضطراب، مشکلات و خستگی جسمی و روحی ناشی از شهادت همسر، کوچک بودن بچه‌ها (عدم آمادگی فکری، جسمی و روحی)، نگرانی و اضطراب برای نماینده شدن به دلیل متقاعد کردن خانواده، داشتن دو فرزند کوچک بدون پدر و همسر و برادر و مسئولیت هم‌زمان نقش‌های مختلف، نگرانی از هزینه و آبروی سیاسی و اجتماعی از امکان قطعی نبودن تصمیم حزب و جایگزین دیگری، جایگاه بزرگان دانستن سمت نمایندگی	عوامل روان شناختی	عبارت معنایی تصمیم
۵	شرایط موجود (محیطی و مخاطبی)، اثرگذاری همه موارد با توجه به زمینه‌های مختلف	عوامل مختلف	
۳	نبود مراکز اطلاعاتی به‌ویژه مرکز پژوهش‌ها در سه دوره اول، منابع کمیاب	منابع کمیاب	
۸	اولین دوره بودن و عدم تجربه قبلی، کم بودن اطلاعات به دلیل نبود مراکز اطلاعاتی، جوان و کم تجربه بودن	کمبود اطلاعات	
۸	نتایج نامعلوم، عدم شفافیت موضوع	نتایج نامعلوم	
۳	بحرانی و مسئله‌ساز بودن موقعیت و شرایط کشور بعد از انقلاب و جنگ تحمیلی در سه دوره اول، عزل بنی‌صدر، پیچیدگی انسان‌ها، سوءاستفاده از اعتماد، آگاهی از سخت بودن راه نمایندگی و متفاوت بودن نیت آدم‌ها و مشکل همکاری با آنها، سخت بودن امید دادن به جامعه، ریسک ناشی از قوم‌گرایی منطقه کوچک، هزینه اجتماعی برای یک خانم محجبه، حاکم بودن دیدگاه مردسالاری و برجسپ ویژگی متعصب‌تر و زود خسته شدن زنان	عوامل اجتماعی	
۲	مخالفت بعضی از علما با حضور زن، مردسالاری حاکم در قدرت، واکنش سایر احزاب	عوامل سیاسی	

مأخذ: همان.

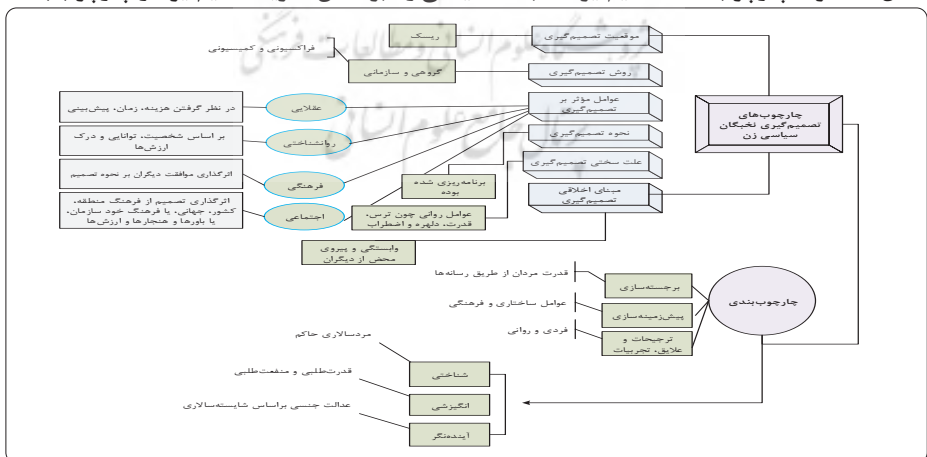
نمودار ۱۰. چارچوب علی سختی تصمیم‌گیری برای ورود به عرصه نمایندگی

مأخذ: همان.

در بررسی مقوله چارچوب علی مؤثر بر سختی تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن برای نماینده شدن، داده‌های حاصل از مصاحبه در جدول ۷ به صورت نمودار فوق تحلیل شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که عوامل روانی (اضطراب، خستگی، ترس و نگرانی) نسبت به سایر عوامل بیشترین فراوانی را داشته است.

شکل ۴. الگوی چارچوب‌های تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی زن بر اساس نظریه تصمیم‌گیری و چارچوب‌بندی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۴. جمع بندی و نتیجه گیری

با توجه به موضوع پژوهش در رابطه با چارچوب های تصمیم گیری نخبگان سیاسی زن در ۱۰ دوره مجلس شورای اسلامی برای ورود به عرصه نمایندگی؛ ۶ مقوله منبع تصمیم گیری، انگیزه و هدف تصمیم گیری، الگوی نمایندگی، مشوق نمایندگی، زمینه های نهادی مؤثر برای ورود به عرصه سیاسی و نمایندگی، علت دشواری تصمیم برای نمایندگی در قالب سؤالاتی در مصاحبه نیمه ساختمند از بیست نفر از زنان نماینده دوره های اول تا دهم مجلس (نمونه تصادفی) پرسیده شد. یافته ها حاکی از آن است که بیشترین فراوانی منبع تصمیم گیری براساس پیشنهاد حزبی است. مهم ترین چارچوب انگیزشی تصمیم گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی فرهنگی و حقوقی و بر مبنای ارزشی تکلیف و عمل در برابر همراهان و دشمنان است. نکته مهم اینکه نماینده های سه دوره اول اظهار داشتند که به دلیل شرایط بحرانی جامعه با اجبار حزب و به رغم میل شان قبول کردند نماینده شوند. درباره چارچوب الگوی نمایندگی الگوی خاصی را بیان نکردند؛ فقط تعداد معدودی به آیت الله رفسنجانی، شهید بهشتی و شهید مدرس اشاره کردند. نکته مهم اینکه بیشترین چارچوب الگویی زنان نماینده از میان آقایان است تا خانم ها. مهم ترین چارچوب تشویقی نمایندگی از جانب همسر است که نشان می دهد زنان نماینده از حمایت و تشویق همسر برخوردار بودند؛ بنابراین مسئله اذن همسر برای اکثر آنها مانعی ایجاد کرده است. در رابطه با زمینه های نهادی مؤثر بر ورود زنان به سیاست و عرصه نمایندگی، بیشترین فراوانی خانواده (به ویژه پدر، برادر و همسر) است. این خود حاکی از تأثیر زیاد نقش تربیتی خانواده در سیاسی شدن زنان است. نکته جالب اینکه خانم های نماینده بیشتر توسط خانواده از جانب مردهای خانواده سیاسی شدند تا خواهر یا مادر. مهم ترین چارچوب علی سختی تصمیم برای نماینده شدن، عوامل روانی ذکر شده است؛ این خود می تواند ناشی از مسئله خانه داری، بچه داری و کمبود وقت زنان (عدم آمادگی فکری و جسمی) برای حضور فعال سیاسی و نمایندگی است. در کل براساس مؤلفه های چارچوب بندی؛ مهم ترین عوامل مؤثر بر چارچوب تصمیم گیری نخبگان سیاسی زن برای ورود به عرصه نمایندگی برجسته سازی قدرت مردان از طریق رسانه ها، پیش زمینه سازی

عوامل ساختاری و فرهنگی، ترجیحات، علایق و تجربیات فردی و روانی است. براساس عوامل شناختی و انگیزشی مؤثر بر چارچوب تصمیم‌گیری زنان؛ مردسالاری حاکم به‌ویژه قدرت‌طلبی و منفعت‌طلبی آنان نقش مهمی دارد. در چارچوب آینده‌نگر نیز مؤلفه عدالت جنسی براساس شایسته‌سالاری مهم‌ترین مؤلفه اثرگذار بر چارچوب تصمیم‌گیری زنان است. در مجموع این نتیجه حاصل می‌شود که باید در بعضی از قوانین حمایتی نسبت به زنان تجدیدنظرهای جدیدی انجام و به دنبال آن برنامه‌ریزی‌های آموزشی نیز دنبال شود. در این راستا به ایجاد شرایط مساعد برای ورود زنان به حوزه سیاسی نیاز است تا نحوه تصمیم‌گیری آنان از حالت ریسک به اطمینان تبدیل شود. در کنار این موارد باید به عوامل مؤثر بر تصمیم چون عوامل عقلایی بحث هزینه و زمان خانه‌داری، عوامل روانی و شخصیتی براساس توانایی زنان، عوامل اجتماعی و فرهنگی در حوزه اثرپذیری بر تصمیم زنان از جانب خانواده و ارزش‌ها و باورهای فرهنگی نیز توجه کرد. میان تصمیمات فردی و گروهی بعد از نمایندگی که غالباً گروهی به شکل کمیسیونی و فراکسیونی است تعادل ایجاد کرد. نداشتن الگوی موفق زن نماینده معاصر نیز از دیگر عوامل مؤثر بر چارچوب تصمیم‌گیری زنان است که نیاز به حمایت همه‌جانبه و نگاه سیستمی به مسائل زنان در راستای الگوسازی موفق است.

منابع و مآخذ

۱. اسنایدر، ریچارد و همکاران (۱۳۸۹). تصمیم‌گیری در سیاست خارجی، ترجمه محمدجعفر جوادی ارجمند و مجید فرهام، تهران، میزان.
۲. اسنو، دیوید و هانت بنفورد (۱۳۸۷). «میدان‌های هویت؛ فرایندهای طراحی و ساخت اجتماعی هویت جنبش‌ها» در لارنا انریک و دیگران، جنبش‌های نوین اجتماعی، ترجمه سیدمحمدکمال سروریان و علی صبحدل، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۳. انصاری، محمدمهدی (۱۳۸۶). نخبه‌پروری سیاسی، تهران، نشر دادگستر.
۴. برزگر، ابراهیم (۱۳۷۳). مبانی تصمیم‌گیری سیاسی از دیدگاه امام خمینی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی.
۵. ترابی، یوسف (۱۳۹۲). «تعارض نخبگان سیاسی و راهبردهای مدیریت آن»، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال ۱۹، ش ۷۲.
۶. تسلیمی، سعید، حسین صفری و سیدیحیی سیددانش (۱۳۸۳). «بررسی الگوی سه نوع تصمیم‌گیری حضرت امام خمینی (ره) با استفاده از مدل تصمیم‌گیری حکیمانه - رویکرد فازی»، روان‌شناسی، ش ۸.
۷. جلالی‌پور، حمیدرضا و آرش نصر اصفهانی (۱۳۹۳). «رخدادهای انتخاب ۱۳۸۸ از چشم‌انداز تحلیل چارچوب علوم اجتماعی»، جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ۶، ش ۱.
۸. حبیب‌نژاد، احمد (۱۳۸۶). حقوق و وظایف نمایندگی مجلس، تهران، انتشارات کانون اندیشه جوان.
۹. حیدری، زهرا، عباس کشاورز شکری، زاهد غفاری هاشجین و علی مرشدی‌زاد (۱۳۹۷). «موانع مشارکت نخبگان سیاسی زن در عرصه تصمیم‌گیری‌های سیاسی و مدیریتی»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ۱۴، ش ۱.
۱۰. خوشوقت، محمدحسین (۱۳۷۵). تجزیه و تحلیل تصمیم‌گیری در سیاست خارجی، تهران، وزارت امور خارجه.
۱۱. دلاور، علی (۱۳۸۳). روش‌های پژوهش در روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور.
۱۲. رحیمی، جلال (۱۳۹۲). سازمان و مدیریت موفق، تهران، انتشارات سپهر دانش.
۱۳. رضائیان، علی (۱۳۹۳). مبانی سازمان و مدیریت، تهران، انتشارات سمت.
۱۴. رضائیان، محمدرحیم، عباس صادقی و رضا پورجهانی (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر ارزش‌های مقدس اخلاقی بر تصمیم‌گیری، دشواری تصمیم و احساسات ناشی از تصمیم‌گیری - مطالعه موردی: در دانشکده علوم انسانی دانشگاه گیلان»، مدیریت، ش ۶.
۱۵. روشن‌قیاس، کلثوم (۱۳۸۸). «بررسی رابطه سبک‌های تصمیم‌گیری (آمرانه و مشارکتی) مدیران و شیوه‌های حل تعارض کارکنان اداره برق شیراز»، علوم تربیتی - مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه شیراز.

۱۶. ساروخانی، باقر (۱۳۸۲). روش‌های پژوهش در علوم اجتماعی، جلد دوم، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۱۷. سیدامامی، کاووس (۱۳۹۴). روش‌های مصاحبه برای پژوهش‌های سیاسی، تهران، دانشگاه امام صادق.

۱۸. شفیعی‌نیا، محمدشفیع، صفرعلی لطفی و مهدی توکلی جبلی (۱۳۹۱). «شاخص‌های تحکیم امنیت ملی و ارتقای اخلاق سیاسی نخبگان سیاسی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، *مطالعات دفاعی استراتژیک*، ش ۴۷.

۱۹. غفاری ساروی، مصطفی و کاووس سیدامامی (۱۳۹۶). «نقش فضای مجازی در چارچوب‌سازی برای رأی‌دهندگان در انتخابات؛ مطالعه موردی انتخابات مجلس دهم در دو شهر تهران و مشهد»، دانشگاه امام صادق (ع).

۲۰. قاسمی، بهروز (۱۳۹۲). *مبانی رفتار سازمانی*، چاپ دوم، تهران، انتشارات سپاهان.

۲۱. مدرس زاده، شیوا، مهرداد نوابخش و حسینعلی نوذری (۱۳۹۶). «عوامل مؤثر بر توانمند شدن زنان نخبه سیاسی (مورد مطالعاتی: زنان نماینده در مجلس شورای اسلامی)»، *پژوهشنامه زنان*، سال ۹، ش ۲.

۲۲. معتمدنژاد، کاظم (۱۳۷۷). *هربرت شیلر، پیشگام مطالعات انتقادی ارتباطات در آمریکا*، ترجمه احمد میرعابدینی، تهران، سروش.

۲۳. میردار، مرتضی (۱۳۸۸). «مصاحبه با مریم بهروزی، خاطرات»، تهران، معاونت تاریخ شفاهی مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۲۴. نیک‌پیما، نسرين (۱۳۹۲). «تحلیل چارچوب: شیوه‌ای برای تحلیل داده‌های کیفی»، *نشریه پایش*، سال ۱۳، ش ۱.

۲۵. هولستی، ال. آر (۱۳۷۳). *تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی*، ترجمه نادر سالارزاده امیری، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.

26. Cavanagh, S. (1997). "Content Analysis: Concepts, Methods and Applications", *Nurse Researcher*, Vol. 4(3).

27. Entman, R.M. (1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, Vol. 43, No. 4.

28. Fulp, Janos, David Roth and Schweik Charles (2006). "What is Mean Decision Making," *In The Content of Eco – Informations*.

29. Furber, C. (2010). "Framework Analysis: A Method Foranalyzing Qualitative Data", *African Journal of Midwifery and Womens Health*, No. 4.
30. Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, Cambridge, Harvard University Press.
31. Hsieh, H.F. and S.E. Shannon (2005). "Three Approaches to Qualitative Content Analysis", *Qualitative Health Research*, No. 15(9).
32. Parker, Andrew M., Burin Wand Burine de and Fichnoff Bnruch (2007). "Maximizers Versus Satificers Decision – Making Styles", *Competence and Outcomes*, Vol. 2, No. 6.
33. Ritzer, George (1988). *Contemporary Sociological Theory*, Alfred a Knopf Inc, 2nd Edition.
34. Scheufele, D.A. and D. Tewksbury (2007). "Framing, Agenda Setting and Priming: the Evolution of Three Media 36, Effects Models", *Journal of Communication*, Vol. 57, No. 1.
35. Simon Herbert (1957). *A, Models of Man: Social and Rational*, New York, John Wiley.
36. Singh, Romila and Jeffry. H Green House (2004). "The Relation Between Caree Decision – Making Strategies and Person – job Fit: A Study of Job Changers", *Journal of Vocational Behavior*, 64.
37. Smith, J. and J. Firth (2011). "Qualitative Data Analysis: The Framework Approach", *Nurse Researcher*, 18.
38. Snow, D.A. (2004). "Framing Processes, Ideology and Discursive Fields", in D.A. Snow, S.A. Soule and K. Hanspeter (Eds), *The Blackwell Companion to Social Movements*, Blackwell Publishing Ltd.
39. Spicer, David, P and Sadler – Smith, Eugene (2005). "An Examinational of the General Decision Making Style", *Journal or Managerial Psychology*, Vol. 20, No. 2.